

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง
จังหวัดชัยภูมิ คู่มือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Guidelines for the Development of Tourism Activities in Elephant Community,
Ban Khai Sub-District, Muang District, Chaiyaphum Province to
Sustainable Tourism

พิรพิมพ์ ทังพรอม^{1*} และ ศุภวัตร มีพร้อม²

Pirapim Tangprom^{1*} and Supawat Meeprom²

*Corresponding author, e-mail: pirapim.ta@spu.ac.th

Received: March 9th, 2021; Revised: April 12th, 2021; Accepted: April 15th, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ คู่มือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเลี้ยงช้าง 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง คู่มือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระดับความต้องการรูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการใช้บริการ ทั้งหมด 385 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ต้องการให้มีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และนักท่องเที่ยวชอบที่จะมีประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบการสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนท้องถิ่นอย่างแท้จริง จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 54.81 จากทั้งหมด และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านประสบการณ์กิจกรรมด้านความบันเทิง (\bar{x} = 2.93, S.D.= 0.84) และปัจจัยด้านคุณค่าทางด้านเงื่อนไข (\bar{x} = 2.86, S.D.= 0.83) และชุมชนมีศักยภาพบริบทพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก มีความดั้งเดิมในภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ทั้งนี้ ชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากทั้งทางหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการส่งเสริมและผลักดันให้ชุมชนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสอบถามความต้องการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังพื้นที่ชุมชนมีความ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและไมซ์ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีทุม วิทยาเขตขอนแก่น
Lecturer in Major of Tourism and MICE Management, Faculty of College of Tourism and Hospitality,
Sripatum University Khon Kaen Campus

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโรงแรมและอีเวนท์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Lecturer in Major of Hotel and Event Management, Faculty of Khon Kaen Business School, Khon Kaen University

สอดคล้องกันกับความต้องการของทางผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จึงเกิดเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 3 แนวทาง ดังนี้ 1) การอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี 2) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม 3) นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค้าย

Abstract

The studying of “Guidelines for the development of tourism activities in elephant community, Ban Khai sub-district, Muang district, Chaiyaphum province to sustainable tourism” aimed to study the area context in elephant community tourism, to analysis the factors that affect to tourism activities demand for Thai tourists in elephant community, and to present guidelines for the development of tourism activities in elephant community to sustainable tourism. This research was carried out by using mixed research methods. The quantitative research which using questionnaires to study tourism activity demand used 385 tourists for sample. Moreover, qualitative research with community leaders and stakeholder interviews used 25 people for sample. The study found that most 211 Thai tourists that was 54.81 percentage wanted to have local cultural heritage activities from community participation. Furthermore, the tourists preferred to have a travel experience that can learn the local people life. The results of analysis the most factors affected to tourism activities demand for Thai tourists in elephant community, Ban Khai sub-district, Muang district, Chaiyaphum province were entertainment activity experience factor ($\bar{x} = 2.93$, S.D.= 0.84) and conditional value factor ($\bar{x} = 2.86$, S.D.= 0.83). The community has the potential in which the area is very suitable for tourism. There is a tradition in wisdom and way of life, and the community is also supported by both government agencies and the private sector. In promoting and pushing the community to become a tourism destination in the Northeast. In addition, the study of tourism activities demand for Thai tourists in elephant community was consistent with community leaders and stakeholder demand. Therefore, there are 3 guidelines for the development of tourism activities in elephant community to sustainable tourism. Firstly, using resource sustainable. Secondly, maintain and promote diversity of nature, society and culture. Thirdly, bringing tourism to supporting local economy.

Keywords: Guidelines for the Development, Tourism Activities, Sustainable Tourism, Elephant Community Ban Khai

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยในลำดับต้นก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ไปยังภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจในภาพรวม อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นการส่งเสริม การท่องเที่ยวกระแสหลักเพื่อให้อัตราการเติบโตของรายได้รวมทางการท่องเที่ยวเติบโตอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยตรง อีกทั้งการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการไม่ได้รับการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมสู่ชุมชนท้องถิ่น จะส่งผลให้การท่องเที่ยวไม่สามารถพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยไปสู่ความยั่งยืน ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความอยู่ดีมีสุข ตลอดจนรักษาอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561)

อดีตจนถึงปัจจุบันจังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นจังหวัดชัยภูมิยังเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างป่าเป็นจำนวนมาก ช้างก็ถือเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดชัยภูมิมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย หมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของช้างป่าและด้วยความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้ทำให้ทราบถึงความผูกผันระหว่าง คนกับช้างที่มีมาอย่างยาวนาน

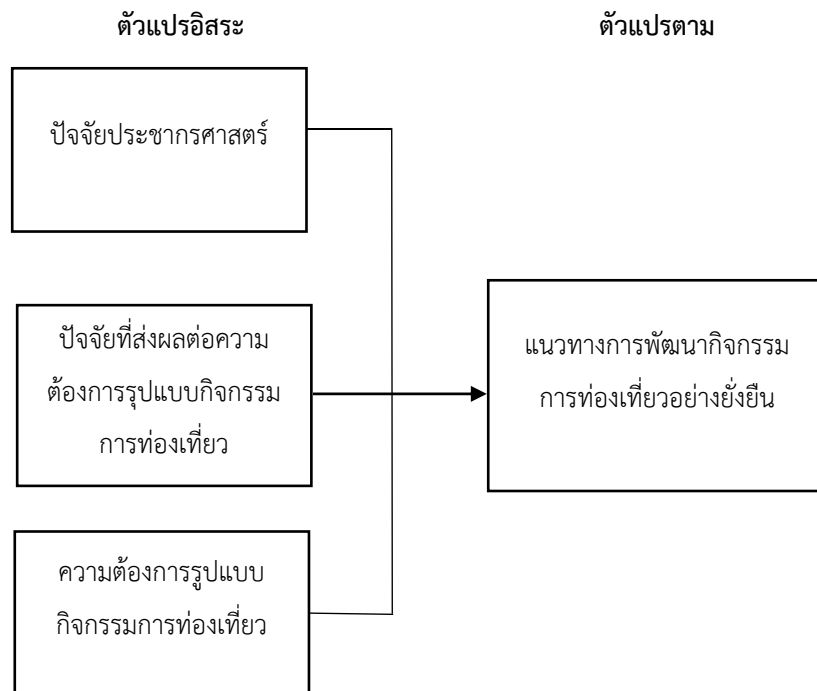
แต่ในปัจจุบันบทบาทและความสำคัญของช้างได้ลดลงไปจากอดีต ช้างที่เคยฝึกเพื่อทำศึกสงครามได้กลายเป็นช้างที่นำมาฝึกเพื่อทำการแสดงโชว์เพื่อความบันเทิงที่ชุมชนแห่งนี้ก็เช่นเดียวกันช้างได้ถูกฝึกเพื่อทำการแสดงโชว์ความสามารถในด้านต่างๆ ของมัน เช่น การแสดง ช้างวาดภาพ ช้างเตะฟุตบอล เป็นต้น และเพื่อการประกอบอาชีพด้านการเกษตรอื่นๆของชาวบ้านในชุมชน ถึงกระนั้นความนิยมในการชมการแสดงช้างก็ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ได้ทำการเก็บรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในปี พ.ศ. 2560 - 2562 แสดงให้เห็นถึงจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากปี 2560 จำนวนนักท่องเที่ยวอยู่ที่ 9,996 คน ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 5,748 คน และในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนนักท่องเที่ยวอยู่ที่ 2,412 คน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบางหลังก็ทิ้งอาชีพคนเลี้ยงช้าง และหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น การเข้าไปทำงานในเมืองหลวง การทำนา ทำสวน ซึ่งลักษณะงานเหล่านี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีช้างเป็นเครื่องมืออีกต่อไป ทำให้เกิดปัญหาการสูญพันธุ์ของช้างไทย (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค่าย, 2559) อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยจัดขึ้นไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนได้มากพอ ขาดความสนุกสนาน แปลกใหม่ และเป็นกิจกรรมที่หาชมได้ง่ายตามงานเทศกาลทั่วไป นักท่องเที่ยวจึงไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังชุมชนก็สามารถหาชมกิจกรรมการแสดงโชว์ของช้างได้ทั่วไป รวมไปถึงในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และช่องทางในการกระจายข่าวสารของทางชุมชนเลี้ยงช้างก็ยังไม่เป็นที่รู้จัก มีเพียงแค่การทำประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนผ่านทางสื่อที่เป็นส่วนกลางของจังหวัด เช่น การแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดของเว็บไซต์สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ และเว็บไซต์ส่วนกลางกองประชาสัมพันธ์ของจังหวัดชัยภูมิตำนั้น ไม่มีช่องทางประชาสัมพันธ์เป็นของตนเองทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ยากและไม่ได้รับความนิยมเพียงพอ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนเลี้ยงช้างแห่งนี้ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาจังหวัดชัยภูมิ โดยจะนำเอาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนที่มีอยู่เดิมมาประยุกต์ให้เกิดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่นำเสนอมากขึ้นและมีความยั่งยืน เพื่อเป็นการสืบทอดอาชีพคนเลี้ยงช้าง รวมทั้งการพัฒนาให้ชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน และสร้างอาชีพเสริมให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดปัญหาการจากถิ่นฐานเข้าไปทำงานในเมืองหลวง ให้คนในชุมชนได้เกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักความเป็นวิถีดั้งเดิม รักช้างไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาyangพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 385 คน โดยใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของประชากร ใน กรณีไม่ทราบจำนวนประชากร (Cochran, 1953 : 179) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเลี้ยงช้างและเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 6 คน ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านค่าย ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มภาคเอกชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ได้แก่ ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ประธานหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ประกอบการธุรกิจของที่ระลึก ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการ ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง นอกจากนี้ประชากรระดับหัวหน้าคณะกรรมการและบุคคลในชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

1. เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาyangชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ส่วนที่ 3 คำถามความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบบปลายเปิด

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview protocol) เป็นแบบสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2.2 การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาดำเนินการวิพากษ์ในการพิจารณาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการเก็บรวบรวม ดังนี้

1.1 สํารวจข้อมูลพื้นที่ ทั้งด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม ธรรมชาติแวดล้อมของชุมชน รวมถึงแหล่งประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค่าย เช่น กลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านค่าย สมาชิกผู้นำชุมชนบ้านค่าย บริเวณลานจัดกิจกรรมประจำชุมชน เส้นทางคมนาคมถึงแหล่งชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เป็นต้น

1.2 จัดบันทึกข้อมูล และบันทึกภาพบริเวณพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค่าย ศูนย์อนุรักษ์ช้างประจำชุมชน และพื้นที่สำคัญบริเวณโดยรอบ

1.3 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในกลุ่มสมาชิกผู้มีส่วนได้เสีย (กลุ่มแม่บ้านชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค่าย) และเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน

1.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บริเวณพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค่าย และบริเวณโดยรอบ

1.5 การสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังพื้นที่ชุมชน โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามระดับความต้องการรูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการใช้บริการ

1.6 การจัดเวทีสนทนากลุ่มกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยใช้แผนที่ความคิด (mind map) เป็นองค์ประกอบในการสนทนา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการดังนี้

2.1 ศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเนื้อหากล่าวถึงพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.2 เอกสารที่เป็นข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการวิเคราะห์ความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ได้จากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสรุปประเด็นคุณค่าและความสำคัญ

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ในการเปรียบเทียบความพึงพอใจก่อนและหลังจากการทำการกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น โดยใช้สถิติ t - test แบบ dependent

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

งานวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการจัดเวทีสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 25 คน โดยแบ่งบริบทพื้นที่ออกเป็น 4 ด้าน ตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ ผลการศึกษารูปประเด็น ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านค่าย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิชุมชนบ้านค่ายตั้งอยู่ห่างจากอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ไปทางทิศใต้ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 201 (สีคิ้ว - ชัยภูมิ) เป็นระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชีมีอาณาเขต ติดต่อ ทิศเหนือ ติดกับคลองจอก ตำบลหนองนาแซง อำเภอมือง ทิศใต้ ติดกับแม่น้ำชี เขตตำบลกะฮาด อำเภอนีนสง่า ทิศตะวันออก ติดกับบ้านโค้งยางพัฒนา ตำบลบ้านค่ายอำเภอมือง ทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำชี เขตบ้านวังก้านเหลือง ตำบลบ้านค่าย ชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชีและมีคลองน้ำล้อมรอบ ทิศตะวันตกและทิศใต้จะมีทิศทางไหลของน้ำคดเคี้ยวอยู่รอบหมู่บ้าน ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นที่ดินของหมู่บ้านและที่นา มีพื้นที่ประมาณ 5,344 ตารางกิโลเมตร ลักษณะของดินจะเป็นดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่การทำนา การเพาะปลูกพืชผักสวนครัวและพืชไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค่าย, 2560)

2. ด้านสังคม ชุมชนเลี้ยงช้างแห่งนี้ เป็นแหล่งกำเนิดวิถีชีวิตของช้าง คนเลี้ยงช้างความผูกพันพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับช้าง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนมีประวัติความเป็นมาด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกำเนิดของช้างไทยที่ยาวนาน อันเป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยภายในชุมชนเองก็ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงช้างเพื่อการแสดงโชว์ต่างถิ่น

3. ด้านเศรษฐกิจ อาชีพหลักของคนในชุมชนคือ การทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพรองคือ การท่องเที่ยว เช่น รายได้จากการจัดกิจกรรมแสดงโชว์ความสามารถพิเศษของช้าง การขายสินค้า OTOP ของชุมชน การนำช้างออกไปแสดงภายนอกชุมชน เป็นต้น ชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์วิสาหกิจชุมชนเพื่อรวบรวมกลุ่มแม่บ้านในชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรที่หาได้จากชุมชนให้เป็นสินค้าประจำชุมชน

4. ด้านการท่องเที่ยว ชุมชนได้นำเอาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิถีชีวิตการเลี้ยงช้างแบบดั้งเดิมมาจัดการให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีกิจกรรมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมยังชุมชน นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศและวิถีชีวิตอันดั้งเดิมของชาวบ้านจากการเข้าพักโฮมสเตย์ รับชมการแสดงโชว์ความสามารถจากช้างและกิจกรรมเยี่ยมชมสินค้าจากกลุ่มแม่บ้าน

จากการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเลี้ยงช้าง ทำให้เห็นว่า ศักยภาพพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนแห่งนี้สามารถที่จะรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามายังพื้นที่ชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยชุมชนมีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงช้างแบบดั้งเดิมมาตั้งแต่สมัยโบราณ อันเป็นจุดขายที่น่าสนใจและสามารถสร้างสรรคกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เพื่อเป็นการนำเสนอการท่องเที่ยวในรูปแบบวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี อีกทั้งชุมชนยัง มีการนำทรัพยากร

ภายนอกห้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการท่องเที่ยว เช่น การแปรรูปเสือกก การทอดผ้าไหม และการแปรรูปอาหารท้องถิ่น เพื่อให้เป็นของที่ระลึกในการท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้และเกิดการหมุนเวียนของทรัพยากรการท่องเที่ยว นำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1. ผลการศึกษาข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 66.49 และเป็นเพศชาย จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 33.51

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 41.82 รองลงมาคือ อายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.43 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.17 อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.79 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.79

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 303 คน คิดเป็นร้อยละ 78.70 รองลงมาคือ สถานภาพสมรส จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 และสถานภาพหย่าร้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.78 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 52.98 รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 40.52 ปริญญาโท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 และปริญญาเอก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.04 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/ นักศึกษา จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 57.66 รองลงมา คือ พนักงาน/ ลูกจ้างบริษัทเอกชน จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.73 ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ พ่อบ้าน/ แม่บ้าน จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.17 ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.87 ข้าราชการ/ เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.04

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 44.94 รองลงมา คือ รายได้ 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 28.83 รายได้ 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.95 รายได้ 20,001 - 25,000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.35 รายได้ 25,001 - 30,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.64 และรายได้ 30,001 - 35,000 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 47.53 รองลงมา คือ ภาคกลาง จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 ภาคเหนือ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.95 ภาคใต้ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.43 ภาคตะวันออก จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 ภาคตะวันตก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.12

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

งานวิจัยนี้ศึกษา 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยผลัก (push factor) โดยยึดหลักการทฤษฎีประสบการณ์ผู้บริโภค (experience economy) ของ Pine II and Gilmore (1998 : 99) ทั้ง 4 ด้าน และปัจจัยดึง (pull factor) โดยยึดหลักการทฤษฎีการรับรู้คุณค่า (perceive value) ของ Sweeney and Soutar (2001 : 210) ทั้ง 5 ด้าน ผลการศึกษาดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยผลักที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	\bar{x}	S.D	แปลผล
1. ประสบการณ์กิจกรรมด้านความบันเทิง (entertainment experience)	2.93	0.84	ปานกลาง
2. ประสบการณ์กิจกรรมด้านการศึกษา (education experience)	2.37	0.88	น้อย
3. ประสบการณ์กิจกรรมด้านการหลบหนีจากโลกที่เป็นความจริง (escapist experience)	2.06	0.90	น้อย
4. ประสบการณ์กิจกรรมด้านสุนทรียะ (esthetic experience)	2.52	0.88	ปานกลาง
รวม	2.50	0.87	น้อย

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยผลัก ที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 2.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.87 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ประสบการณ์กิจกรรมด้านความบันเทิง (\bar{x} = 2.93, S.D.= 0.84) รองลงมา คือ ประสบการณ์กิจกรรมด้านสุนทรียะ (\bar{x} = 2.52 , S.D.= 0.88)รองลงมา คือ ประสบการณ์กิจกรรมด้านการศึกษา (\bar{x} = 2.37, S.D.= 0.88) และประสบการณ์กิจกรรมด้านการหลบหนีจากโลกที่เป็นความจริง (\bar{x} = 2.06, S.D.= 0.90)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยดึงที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	\bar{x}	S.D	แปลผล
คุณค่าทางด้านการใช้งาน (Functional Value)	2.36	0.89	น้อย
คุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value)	2.27	0.90	น้อย
คุณค่าทางสังคม (Social Value)	2.34	0.85	น้อย
คุณค่าทางองค์ความรู้ (Epistemic Value)	2.13	0.80	น้อย
คุณค่าทางด้านเงื่อนไข (Conditional Value)	2.86	0.83	ปานกลาง
รวม	2.38	0.85	น้อย

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยดิ่งที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชน เลียงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 2.38 และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.85 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ คุณค่าทางด้าน เงื่อนไข ($\bar{x} = 2.86$, S.D.= 0.83) รองลงมา คือ คุณค่าทางด้านการใช้งาน ($\bar{x} = 2.36$, S.D.= 0.89) รองลงมา คือ คุณค่าทางสังคม ($\bar{x} = 2.34$, S.D.= 0.85) รองลงมา คือ คุณค่าทางอารมณ์ ($\bar{x} = 2.27$, S.D.= 0.90) และคุณค่า ทางองค์ความรู้ ($\bar{x} = 2.13$, S.D.= 0.80)

3. ผลการศึกษาความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการ

กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	211	54.81
2. กิจกรรมการแปรรูปสินค้าท้องถิ่น	13	3.38
3. กิจกรรมแสดงโชว์พิเศษจากช่างในท้องถิ่น	79	20.52
4. กิจกรรมขี่ช้างเที่ยวชุมชน	21	5.45
5. กิจกรรมแต่งงานบนหลังช้าง	11	2.86
6. กิจกรรมโฮมสเตย์	29	7.53
7. กิจกรรมตักบาตรบนหลังช้าง	21	5.45
รวม	385	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลียงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอ เมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ต้องการให้มีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 54.81 รองลงมา คือ กิจกรรมแสดงโชว์พิเศษจากช่างในท้องถิ่น จำนวน 79 คน คิด เป็นร้อยละ 20.52 กิจกรรมโฮมสเตย์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 กิจกรรมขี่ช้างเที่ยวชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 กิจกรรมตักบาตรบนหลังช้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 กิจกรรมการแปรรูปสินค้า ท้องถิ่น จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.38 และกิจกรรมแต่งงานบนหลังช้าง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชน เลียงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย พบว่า ไม่มีผู้แสดงความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

5. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจก่อนและหลังจากการทำกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น

ผลการวิจัย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจก่อนและหลังจากการทำกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น

การเปรียบเทียบความพึงพอใจ ก่อนและหลังจากการทำกิจกรรม ที่ทางชุมชนจัดขึ้น	ค่าเฉลี่ย		S.D.		t-test	Sig. 1 tailed
	Mean	S.D.	ของ ผลต่าง	ของ ผลต่าง		
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	3.87	0.473	0.68	0.472	3.824	0.004
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	3.19	0.157				

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจก่อนและหลังของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความพึงพอใจทั้งก่อนและหลังการร่วมกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนที่ชุมชนจัดขึ้นแล้วพบว่า ค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหลังเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวยังไม่พอใจกับกิจกรรมรูปแบบเดิมๆ ที่ทางชุมชนจัดขึ้นมากเท่าที่ควร

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์และทำการจัดเวทีสนทนากลุ่มและผลการตอบแบบสอบถามต้องการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ยังชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากถึง จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 54.81 และจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยหลัก พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ประสบการณ์กิจกรรมด้านความบันเทิง (\bar{x} = 2.93, S.D.= 0.84) ปัจจัยรอง พบว่า ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ คุณค่าทางด้านเงื่อนไข (\bar{x} = 2.86, S.D.= 0.83) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของทางผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ต้องการจะพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์และเป็นการนำเอาภูมิปัญญาวิถีชีวิตดั้งเดิมมาผนวกเข้ากับกิจกรรมให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาวิถีชีวิตและเป็นการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดตามผลการ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ของ Eber (1992 : 89) 3 แนวทาง ดังนี้

1. การอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี พัฒนาให้เกิด “กิจกรรมช้างพาเที่ยว” มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการรักบ้านเกิดให้แก่แก่นักท่องเที่ยว โดยมีชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้ ประวัติความเป็นมาของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานระหว่างคนกับช้าง โดยใช้สื่อกลางคือ มัคคุเทศก์น้อย ประจำชุมชนเป็นผู้นำนักท่องเที่ยวไปยังจุดสำคัญ ของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการรับรู้ และเพลิดเพลินไปกับบรรยากาศของชุมชน

2. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม สร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ คือ “กิจกรรมช้างคืนถิ่น กินพาแลง ณ บ้านค่ายหมื่นแผ้ว” เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริงและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยการเรียนรู้วัฒนธรรมการรับประทานอาหารท้องถิ่น การแสดงโชว์ช้าง การละเล่นและการแสดงฟ้อนรำต้อนรับจากชาวบ้านความเป็นอีสานแบบดั้งเดิม ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานบันเทิงไปกับกิจกรรมยามค่ำคืนของชาวบ้าน และตระหนักถึงความสำคัญและสืบสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญา การเลี้ยงช้างให้อยู่กับคนในชุมชนสืบไป

3. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น “กิจกรรมช้าง Check in” ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในพื้นที่ของชุมชนให้มีจุดที่เป็น Landmark ที่ทันสมัยเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย คือ การปรับปรุงปางช้าง เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม พร้อมสัมผัสประสบการณ์อันใกล้ชิดกับช้างผ่านกิจกรรมการป้อนอาหาร หรือการอาบน้ำให้ช้าง การขี่ช้างรอบชุมชน เป็นต้น มีร้านค้าเพริศรอบๆ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้จับกาแฟและชมความน่ารักของช้างไทยไปในเวลาเดียวกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของช้างตลอดจนได้เรียนรู้พฤติกรรมของช้าง และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ช้างไทย

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบทพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยแบ่งบริบทพื้นที่ออกเป็น 4 ด้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ พบว่า พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประมาณ 13 กิโลเมตร ชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชีและมีคลองน้ำล้อมรอบ ทิศตะวันตกและทิศใต้จะมีทิศทางไหลของน้ำคดเคี้ยวอยู่รอบหมู่บ้าน ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นที่ดินของหมู่บ้านและที่นา มีพื้นที่ประมาณ 5,344 ตารางกิโลเมตร ลักษณะของดินจะเป็นดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่การทำนา การเพาะปลูกพืชผักสวนครัวและพืชไร่ ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แห่งนี้ มีประวัติความเป็นมาด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกับถิ่นกำเนิดของช้างไทยที่ยาวนาน อันเป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นควรค่าแก่การอนุรักษ์ อันเป็นแหล่งกำเนิดวิถีชีวิตของช้าง คนเลี้ยงช้างควาญช้าง พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับช้าง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยภายในชุมชนเองก็ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงช้างเพื่อการแสดงโชว์ต่างถิ่น ในการวิเคราะห์บริบทพื้นที่สอดคล้องกับตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และเพิ่มเติมด้านการท่องเที่ยว

2. สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผล

ต่อความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ทั้ง 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยผลึก 4 ด้าน และปัจจัยตั้ง 5 ด้าน พบว่า ปัจจัยผลึกที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.50, S.D.= 0.87$) โดยปัจจัยด้านประสบการณ์กิจกรรมด้านความบันเทิงเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด และปัจจัยตั้งที่ส่งผลต่อความต้องการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.38, S.D.= 0.85$) โดยด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ คุณค่าทางด้านเงื่อนไข นอกจากนี้ในประเด็นความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ต้องการให้มีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 54.81 รองลงมา คือ กิจกรรมแสดงโชว์พิเศษจากช้างในท้องถิ่น จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 กิจกรรมโฮมสเตย์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53 กิจกรรมขี่ช้างเที่ยวชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 กิจกรรมตกบาตรบนหลังช้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 กิจกรรมการแปรรูปสินค้าท้องถิ่น จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.38 และกิจกรรมแต่งงานบนหลังช้าง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 ตามลำดับ โดยแต่ละกิจกรรมจะเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเป็นหลัก สอดคล้องกับวิจัยของ Rahmawati *et al.* (2014 : 142 – 143) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : เกรสซิคเรสซิลเลียน (Gresik Resilience) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม คือ ปัจจัยความสามารถการรองรับในการรองรับทางสังคมและประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด โดยมีการพัฒนาในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในแหล่งท่องเที่ยวที่จะบอกเล่าเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการรับรู้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของชุมชนในด้านของสถาปัตยกรรม อาคาร บ้านเรือน ให้คงความดั้งเดิมต่อไป และผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวน 385 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหลังเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักท่องเที่ยวที่ยังไม่พึงพอใจในกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดขึ้นเท่าที่ควร อันเป็นเหตุให้ทางชุมชนต้องพัฒนาและสร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

3. สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมากถึง จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 54.81 ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของทางผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ต้องการจะพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์และเป็นการนำเอาภูมิปัญญาวิถีชีวิตดั้งเดิมมาผนวกเข้ากับกิจกรรมให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3 แนวทาง ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) ของ Eber (1992 : 89) ดังนี้

1. การอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (using resource sustainable) พัฒนาให้เกิด “กิจกรรม ช้างพาเที่ยว”

2. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (maintain diversity) สร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ คือ “กิจกรรมช้างคืนถิ่น กินพาแลง ณ บ้านค้ายหมื่นแด้ว”

3. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy) “กิจกรรมช้าง Check in” ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในที่ของชุมชนให้มีจุดที่เป็นแลนด์มาร์ค (landmark) ที่ทันสมัย

จากแนวทางข้างต้น สอดคล้องกับวิจัยของ Amir *et al.* (2015 : 120 – 121) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่การศึกษาเกี่ยวกับความยืดหยุ่นของชุมชนสำหรับการท่องเที่ยวในชนบทในประเทศมาเลเซีย โดยผู้วิจัยได้กล่าวถึง ความยืดหยุ่นของชุมชนในชนบทในประเทศมาเลเซีย ด้านความช่วยเหลือของการวางแผน การพัฒนาอย่างยั่งยืนในการท่องเที่ยวในชนบท ซึ่งจะครอบคลุม ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชนบทและองค์ประกอบของความยืดหยุ่นของชุมชน และบทบาทของ รัฐบาลท้องถิ่น รวมถึงวิธีการสังเกตสถานที่และการทบทวนวรรณกรรมที่กว้างขวาง โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนา อย่างยั่งยืนในการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทจะส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้นและช่วยให้มีความยืดหยุ่นในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงมีกลยุทธ์บางอย่างที่มีความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือการพัฒนาชนบทกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และการ รักษาความยืดหยุ่นของชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับ หอการค้าจังหวัดชัยภูมิ และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว สามารถนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมมาต่อยอดด้านการลงทุน เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพ รายได้เข้าสู่ชุมชนและเป็นการต่อยอด กระตุ้นยอดขายทางด้านธุรกิจ

2. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง ได้แก่ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้าย และเทศบาลตำบลบ้านค้ายหมื่นแด้ว ตำบลบ้านค้าย จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำผลการวิจัยไปขยายสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการผนวกแผนพัฒนาลงในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยดึงที่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนเลี้ยงช้างตำบลบ้านค้าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ปัจจัยผลักที่ส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนเลี้ยงช้าง ตำบลบ้านค้าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. การพัฒนากิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเลี้ยงช้างฯ ตำบลบ้านค้าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เป็นการต่อยอดและผลักดันให้ชุมชนได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยสมบูรณ์แบบมากขึ้น และเพื่อให้ชุมชนได้เกิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการพื้นที่ภายในชุมชน

อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด พร้อมทั้งพัฒนาไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากท่าน ดร.รัชนีพร พุคยาภรณ์ พุกกะมาน อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีปทุม ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรยา พุคยาภรณ์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *รายงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560 - 2562* จังหวัดชัยภูมิ [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2563, จาก : https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=618.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). *มาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน Sustainable Tourism Management Standard* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563, จาก : https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/wp-content/uploads/2018/07/Sustainable-Tourism-Management-Standard_th_100561_2.pdf.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค่าย. (2559). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี 2561 – 2564* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2563, จาก : <http://www.bankhai.net/attachments/article/10/แผนพัฒนาท้องถิ่น2561-2564.pdf>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค่าย. (2560). *ประวัติความเป็นมาบ้านค่ายหมื่นแผ้ว* [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2563, จาก : <http://www.bankhai.net/data>.
- Amir, A. F., Ghapar, A. A., Jamal, S. A., Ahmad, K. N. (2015). Sustainable Tourism Development : A Study on Community Resilience for Rural Tourism in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 168(2015), 116 - 122.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling Techiques*. New York : John Wiley & Sons.
- Eber, S. (1992). *Beyond the Green Horizon : Principles for Sustainable Tourism*. United Kingdom : WWF UK.
- Pine II, B. J. and Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 97 - 105.
- Rahmawati, D., Supriharjo, R., Setiawan, R. P., Pradinie, K. (2014). Community Participation in Heritage Tourism for Gresik Resilience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 135(2014), 142 – 146.
- Sweeney, J. C. and Soutar, G. N. (2001). Consumer perceived value: The development of a multiple item scale. *Journal of Retailing*, 77(2), 203 - 220.